

TASVIRIY SAN’ATNI IDROK ETISHDA PSIXIKANING ROLI

Farmonova Sevara Jamshid qizi

O‘zMPU Professional ta’lim va san’at fakulteti “Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada tasviriy san’at asarlarini idrok etish jarayonida inson psixikasining o‘rni tahlil qilinadi. Idrok, diqqat, xotira, tafakkur va emotsional holatlarning san’atni qabul qilishdagi ahamiyati yoritilib, tomoshabinning shaxsiy psixologik xususiyatlari badiiy obrazni tushunishga qanday ta’sir ko‘rsatishi ochib beriladi.*

Kalit so‘zlar: *tasviriy san’at, idrok, psixika, emotsiya, tafakkur, badiiy obraz.*

Аннотация: *В данной статье анализируется роль психики человека в процессе восприятия произведений изобразительного искусства. Раскрывается значение восприятия, внимания, памяти, мышления и эмоционального состояния в понимании художественного образа, а также влияние индивидуальных психологических особенностей зрителя на интерпретацию произведения*

Ключевые слова: *изобразительное искусство, восприятие, психика, эмоции, мышление, художественный образ.*

Annotation: *This article analyzes the role of the human psyche in the process of perceiving works of visual art. The importance of perception, attention, memory, thinking, and emotional state in understanding artistic images is examined, as well as the influence of individual psychological characteristics of the viewer on the interpretation of art.*

Keywords: *visual art, perception, psyche, emotions, thinking, artistic image.*

Tasviriy san’at insonning ma’naviy va estetik dunyosini boyituvchi muhim madaniy hodisadir. San’at asarini ko‘rish jarayoni faqat ko‘z orqali qabul qilish bilan cheklanmay, balki murakkab psixik jarayonlar — idrok, his-tuyg‘u, xotira va tafakkur orqali amalga oshadi. Shu sababli tasviriy san’atni idrok etishda psixikaning roli alohida ahamiyatga ega.

Idrok va badiiy obraz: Idrok — bu tashqi olamni ongda yaxlit holda aks ettirish jarayonidir. Tasviriy san’at asarini tomosha qilayotgan inson rang, shakl, kompozitsiya va ritmni idrok etadi. Bunda psixikaning individual xususiyatlari muhim rol o‘ynaydi. Bir xil rasm turli insonlarda turlicha taassurot uyg‘otishi idrokning subyektivligi bilan bog‘liq.

Emotsional holatning ta’siri: San’at asari avvalo tomoshabinning his-tuyg‘ulariga ta’sir qiladi. Quvonch, hayrat, sog‘inch yoki iztirob kabi emotsiyalar asarni chuqurroq his etishga yordam beradi. Insonning o‘sha paytdagi ruhiy holati tasviriy san’atni qabul qilish darajasini belgilaydi. Ijobiy emotsional holat asarning estetik qiymatini yanada oshirib ko‘rsatadi.

Tafakkur va talqin: Tasviriy san’atni idrok etishda tafakkur muhim o‘rin tutadi. Tomoshabin asardagi ramzlar, g‘oya va mazmunni tahlil qiladi, ularni shaxsiy tajribasi bilan bog‘laydi. Bu jarayon ijodiy tafakkurni rivojlantiradi va san’at asariga nisbatan ongli munosabatni shakllantiradi. Psixikaning asosiy funksiyalari.

1. Hissiy javob berish: Tasviriy san’at asarini ko‘rgan insonning hissiy holati bevosita psixika orqali shakllanadi. Ranglar, chiziqlar, kompozitsiya va obrazlar hissiyotlarni uyg‘otadi, masalan, iliq ranglar quvonch va iliqlikni, sovuq ranglar esa tinchlik yoki qayg‘uni ifodalaydi.

2. Idrok va diqqat: Tasviriy asarni tushunish uchun inson psixikasi diqqat va idrok jarayonlarini ishga soladi. Diqqat san’at asarining asosiy detallarini ajratishga, idrok esa uning mazmunini va simbolik ma’nolarini anglashga yordam beradi.

3. Xotira va tajriba: Psixika oldingi tajribalar, bilim va xotira asosida san’at asarini idrok etadi. Masalan, ma’lum bir rang yoki motiv shaxsiy xotira bilan bog‘lanib, yangi hissiy tajriba uyg‘otadi.

4. Tasavvur va kreativ fikrlash: Tasviriy san’atni to‘liq idrok etish uchun inson psixikasi tasavvur qobiliyatini ishga soladi. Obrazlarni talqin qilish, ma’nolarni yaratish va san’atkorning niyatini anglash psixik jarayon orqali amalga oshadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san’atni idrok etish murakkab psixik jarayon bo‘lib, unda idrok, emotsiya, tafakkur va xotira o‘zaro chambarchas bog‘liq holda namoyon bo‘ladi. Psixikaning roli san’at asarining mazmunini anglash, estetik zavq olish va badiiy obrazni chuqur his etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois tasviriy san’at va psixologiya o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish dolzarb masalalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirov, A. (2010). San’at psixologiyasi. Toshkent
2. Xolboyev, B. (2012). Tasviriy san’at va inson idroki. Toshkent
3. Karimov, I. (2015). Badiiy idrok va estetika. Toshkent
4. Rustamov, M. (2008). San’at va psixika.
5. Tursunov, S. (2011). Inson psixikasi va estetik tajriba.
6. Sobirov, R. (2009). Estetika va badiiy idrok.